

# The Whole Truth

## Parasha Mishpatim

1 Shmot Chapter 23 <sup>1</sup> Do not accept a false report.  
<sup>6</sup> Do not pervert the judgment of your destitute person in his grievance. <sup>7</sup> Distant yourself from a false word; do not execute the innocent or the righteous, for I shall not exonerate the wicked.  
<sup>8</sup> Do not accept a bribe, for the bribe will blind those who see and corrupt words that are just.

2 מאסר על ידי התורה

מאוד מאוד הזהירה התורה לשפוט בצדק. הרבה ציוויים ייחדה התורה לענין הדין, ויש בהם כדי ללמדנו איזו חשיבות קובעת התורה לעיקר גדול זה. הדין הוא אחד משלושת העמודים שעליהם העולם קיים (אבות א, יח) ועל כן יש להקפיד בזהירות יתירה שזה יהיה כשורה ללא עיוות וללא משוא פנים.

על הדין הדין רין אמת לאמיתו אמרו חכמים (שבת י, א) שמעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. מאידך, על המעוות את הדין התבטאו חז"ל בחריפות יתירה באומרם (עין רש"י ויקרא יט, טו): "שהדין המקלקל את הדין קרוי עוול, שנאו ומשוקץ ותועבה".

כיון שכל כך חשוב בעיני התורה שהדין יצא לאשורה, הקפידה התורה ביותר על כל מהלך הדין שיעשה באופן שלא יוכל להיגרם עיוות כלשהו. מוצאים אנו בתורה הקפדה על פרטים דקים, שמכולם יש ללמוד את דבר הרגישות הרבה שמגלה התורה לעשיית הצדק במשפט.

אמנם לא כולנו מן השופטים היושבים על מדין, רק יחידים סגולה הם הזוכים לכך, אולם האזהרות הרבות שנאמרו בדיונים יש בהן ללמד לקח גם לנו. ההתבוננות בפרטי הלכות אלו מגלה עד היכן ירדה התורה לסוף דעתו של אדם בבקשתה לחתור אחר הצדק המוחלט, ומכאן חייבים הכל ללמוד מוסר השכל.

3

התורה אומרת (שמות כג, א): "לא תשא שמע שוא". ביאר רש"י שהרי זו אזהרה לדין שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבוא בעל דין חברו. המדובר בדין מנוסה שכבר יודע מן הנסיון שלא כל מה שטוען בעל דין פלוני,

אמנם צודק. אפשר שבעל הדין השני יטען טענות הסותרות לחלוטין את אלו שהושמעו לפניו, ואם כן מלכתחילה אין הדין מקבל אף טענה כאמת מוחלטת. אף על פי כן החמירה התורה שלא לאפשר לאף אחד מבעלי הדין לטעון את טיעונו בטרם יופיע גם הצד שכנגדו.

וכל כך למה? הוסברו הדברים בפי הרמב"ם בספר המצוות (מצות לא תעשה רפא):

\* הזהיר השופט שלא לשמוע אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו... כדי שלא תיכנס לנפשו צורת הדברים, אין יושר להם ולא אמיתות.

נמצאנו למדים שאף על פי שהדין יודע שאי אפשר להסתמך על דבריו של צד אחד בלבד, מכל מקום דברים שנשמעו ראשונים קונים שביחה בלבבות. גם אם אינם אמת, קשה אחר כך לעוקרם ממנו, ולכן אוסרת התורה לנהוג כן.

4 אילו יכולנו, רצוי היה מלכתחילה ששני בעלי הדין ישמיעו טענותיהם בעת ובעונה אחת. אך כיון שדבר זה אינו בר ביצוע, באשר אין הדיינים מסוגלים להקשיב לשני דברים כאחת, חייבים הם לשמוע את האחד לפני רעהו. אולם יש להמעיט ככל האפשר באפשרות שטיעון אחד ייקבע בלב בטרם יישמע השני, ועל כן אין לשמוע דברי בעל דין עד שיבוא בעל הדין חברו.

כך נאמר גם במשלי (יח, יז): "צדיק הראשון בריבו, ובא רעהו וחקרו". ביאר הרמב"ם המאירי בפירושו:

הערה לדין שלא ישקיע מחשבתו על מה שספר לו הראשון, והוא התובע את חברו בדין, עד שישמע דברי חברו, כי למראה עינים כשישמעו דברי הראשון יחשבו עליו שהוא זכאי בדינו, עד שבא רעהו וחקרו, רצונו לומר, שנושא ונותן עימו... עד שיתברר הדבר. ומה אמרו חז"ל: "אזהרה לדין שלא ישמע דברי בעל דין עד שישמע דברי חברו", הכל כדי שלא תשלקע מחשבתו על דברי הראשון בהטעמת דבריו.

5

מבואר בגמרא (סנהדרין ז, ב) כי מאותה סיבה שאסרה התורה על הדין להקשיב לטיעונו אחד מן הצדדים בטרם שיבוא רעהו, היא אסרה גם על בעלי הדין לשטוח את טענותיהם זה שלא במעמד זה. כל גורם לעיוות דין נאסר על ידי התורה.

המהר"ל מפראג מרחיב ענין זה בהסבירו שאפילו אם הראשון דובר אמת, עצם העובדה שהוא הטעים דבריו, גורמת לעוות את הדין לזכותו. אלו דבריו (ינתיבות עולם, נתיב הדין, ב"ה ובפרק תולין):

שאפילו היכא שמסדר לפניו דברים של אמת ואינו משקר, כיון שמטעים דבריו לדין, נכנס בדעתו לזכותו, ומחפש לו זכותו. ואף אם ישיב אחר כך חברו על דבריו, כיון שדבריו כבר נכנסו באוזני הדין, אינו מסלק דעתו מהם.

בהופעת אחד מבעלי הדין שלא במעמד הצד שכנגדו, רבים הסיכונים שהדין ייתפס לעמדה חד-צדדית, ולפיכך העושה כן מגונה בעיני חז"ל. ירדה תורה לסוף דעתו של אדם ביודעה כי לא קל לסלק הנחה הנקבעת בפנימיות הלב, וכיון שהשופט חייב להעניק משקל שווה לטענות כל אחד מבעלי הדין, אל לו להרשות מצב שיעניק יתר תוקף לאחד על פני רעהו.

6

מה רחוקה היא מידה זו מן המידות המעולות שמנו חז"ל בחכמים ובתלמידיהם.

הם אמרו (אבות ה, ז) כי אחת משבע המידות העיקריות המצויות בחכם היא "מודה על האמת". ביארו המפרשים (עין ר"ע ועוד) כי לבטח רב כוחו של החכם להתווכח ולהתפלפל ולהעמיד דבריו, למרות הפירוכות שיטענו נגדו. אולם הוא אינו נוהג כן. האמת יקרה בעיניו מן הכל, והוא אינו בוש לומר שטעה.

מה נמלצו דבריו של ה"חזון איש", המתאר את תכונתו הבסיסית של החכם (אמונה ובטחון, פרק ג, ל):

\* כי תכונת האמת היא אצל החכם תכונת נפשו ושורש מציאותה, וכל אבקה שקר ממנו והלאה, וכן היא אמונת המון ישרים המתאבקים בעפר רגלי חכמים.

7

\* המקרא מציב בפנינו דמות של אדם שמוכן היה לסבול סבל רב, אך לא היה מוכן בשום פנים להודות כי שגה בעמדתו ובמהלכיהם קודמים שעשה.

מסופר בנביא (מלכים א, טו) על חיאל בית האלי, שביקש לבנות את העיר יריחו. חיאל ניגש לבניה למרות שידע את קללת יהושע בן נון לבונה יריחו (יהושע ג, כז): "ארור האיש לפני ה', אשר יקום ובנה את העיר הזאת, את יריחו, בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה".

קשה לדעת מה היו המניעים שהביאו את חיאל לעשות את צעדו הנועז, לבנות את יריחו, למרות הסיכון שנשקף לבניו. אפשר שתאוות הממון היא שהדריכה אותו, אפשר שרדוף היה גם על ידי תאוותו לכבוד, ואולי היתה זו רשעות "לשמה". בין כך ובין כך, חיאל לא ציית לקולו של יהושע, והקללה נתקיימה בו עד תומה. כשיסד את יריחו שכל את בנו הבכור, אבירם, והיה קובר והולך את כל בניו, עד שבשלב האחרון של הצבת דלתות העיר, קבר את שגוב, צעיר בניו, (עין סנהדרין ק"ג, א).

מנין שאב חיאל עקשות כה נוראה? הן הוא שראה כמו עינו כיצד דבר מדברי הנביא לא נפל ארצה, ואיך יכול היה להמשיך להתכחש אליהם במחיר כה כבד? על כרחך נמצאנו למדים, שאפשר שיגיע אדם למצב שהוא מוכן לשלם כל מחיר, ובלבד שלא יצטרך להודות בטעותו.

לעומת הטיפוסים השליליים מסוגו של חיאל, המוכנים לשלם כל מחיר, כדי שלא יאלצו להודות בטעותם, ניצבם לפנינו דמיוניתם המזהירות של גדולי ישראל, המוכנים לכל הקרבה ובלבד שלא יחטאו לאמת.

דמות מופת כזו מתוארת לפנינו בגמרא (בבא קמא מא. ב.) הגמרא מספרת על שמעון העמסוני ששיטתו היתה לדרוש את המקראות, ובכל מקום שנאמר "את" היה מתאמץ להסביר מה ביקשה התורה להוסיף במילת ריבוי זאת. בשיטת לימוד זו, הצליח לדרוש את כל ה"אתין" שבתורה, מלבד אחת. כשהגיע ל"את ה' אלוך תירא", פירש, ויראתו לא הרשתה לו לרבות יראה מיישות כלשהי, בצד יראת הבורא. כיון שהבין שבמקום זה לא ניתן לדרוש "את" כדרכו בקודש, הסיק מתוך כך שכל שיטתו בטעות יסודה, ועל כן הודיע שמכאן ואילך חדל מלדרוש כן. שאלוהו תלמידיו: "רבי, כל אתין שדרשת מה תהא עליהן?" אף הוא השיב להם: "כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי שכר על הפרישה". אין בידינו נתונים כמה זמן וכמה יגיעה השקיע אותו חכם בדרך לימודו. לבטח לא משימה קלה היא לדרוש

בצורה שיטתית את כל ה"אתין" שבתורה. אולם משעה שסבור היה שטעות בידיו, ללא היסוס חזר בו מכל השיטה, ובלבד שלא ייכשל בסטייה כלשהי מן האמת הצרופה.

רק מי שהאמת נר לרגליו, הוא המסוגל לחזור בו מתיאוריה שעמל ופיתח אותה במאמצים במשך שנים רבות. אם דמותו של חיאל בית האלי חייבת להזדקק לפנינו במלוא עוצמת השליחה שבה, הרי, שלהבדיל, דמותו של שמעון העמסוני ראויה לחיקוי על ידנו.

לא בכדי הוצבה לנו בתחילת סידור התפילה הפיסקה "לעולם יהא אדם ירא שמים... ומודה על האמת".

9 אור יהוה - חנוכה

ומעתה נתבונן עוד, הנה שומע ודאי הידין לדברים אלו. ומצוה לעשות כך, ואו פושט לפניו העשיר את איצטליתו או משאיל גם לבעל דינו איצטלית. כעת כבר הותר לו לדיין לישא וליתן בדין, והובטח בתורה כי ריחק עצמו מהשקר, והאמת נר לפניו ושכינה עמו. ואנו עומדים ותמהים, פליאה היא בעינינו האיך פרח ממנו כל משוא הפנים ברע א'. הרי עדיין עומד לנגד עינינו מראה העני בסמרטוטין מתחת איצטליתו השאול לו לזמן קט, או להיפך שמדקדק עוד לעיניו גוי העשיר באיצטליתו המזהירה שהי' לבוש בה כרע, וילבשנה שוב לאחר גמר דין, והאם נתעשר זה העני שהלבישו אותו לזמן הדין איצטלית גאה? או ירד העשיר מנכסיו בזה שלובש סמרטוטין לשעה? אתמהא? וכל זה יודע הדיין יפה מאד, אבל כך גורה התהי"ק. תורה היא מן השמים! הוא היוצר הוא הבורא הודיענו כל זאת, לא לפני בינה מהו כח עפר מן האדמה, שאף בעל מח גדול ולב קדוש, יכול כל כפתור מתנוצץ לשחור ולהפילו ברשותו ע"י הבטה בעלמא עליו ושוב בהיפך - אם סר ממנו מראה זה, מיד מתאושש ושב לדעתו, וברח ממנו השטן, כי עיניו אינן רואות כעת אלא ב' אצטליות או ב' סמרטוטין ולכן אין חשש משוא פנים לא' יותר מחבירו, כך רואים עיני הבשר באדם!

למדים אנו מכאן שהאזהרה האמורה בתהי"ק "מדבר שקר תרחק", אינה רק משקר גם ועבור הרובץ לפניו ומביא לירי תיעוב, אלא הרחק מעיניך - עיני עצמך; ואף עינים קדושות אלו - של גדול הדור וצדיק יסוד עולם - אשר כל ימי חייו לא הסתכל מחוץ לר' אמותיו, ורק בתורה וקדושה ישים פניו, גם עינים אלו שקרניות הן, כזבניות הן, מסייתות ומדיחות - לדיין מובהק וחסיד - להטות הדין, ולישא פנים לאיוה סמרטוט הנקרא - איצטלית!...

11

ונתבונן עוד, הרי במ"ע זו של "מדבר שקר תרחק" לא רק הדיינים הזהרו, ואינו דוקא בעת דין, ונראה נא אם נכנסים שני אורחים ביחד לבית המדרש, אף לבוש איצטלית בת מאה מנה, ואי לבוש סמרטוטין, הנה כולם ירוצו בהושטת ידיים ויקרימו, שלום עליכם" יפה ומהודר לבעל האיצטלא, ויראו לו בסבר פנים יפות והכנעה את מקומו במזרח אצל ארון הקודש, ואותו עני המסכן בסמרטוטין מסתבך ועומד לו בפתח בבויה ואין מביט עליו, ואף אדם שכבר בחשיבת עצמו לבעל מדרגה וחסיד, אשר ירגיש ויתבע לנפשו על עוול זה, יפסיק בנחת עקב בצד אגודל לפני העני ויתחבב גם לו אצבעות ידו מאחוריו כדי לצאת יד חובה, ומי יעלה על דעתו כי התהי"ק צוחת ע"ז ומכרות "מדבר שקר תרחק"! לא נתתם שלום עליכם" לאדם, אלא לבגד - לאיצטלית עם כפתורים מחוברים ומתנוצצים! אכן מה נרא השקר, וכמה נפלא האמת, ואנו לא ידענו.

אחי"כ "מדבר שקר תרחק", ויש להתבונן מה קרוי דבר שקר, ועד כמה להתרחק ממנו, ולכאורה אנו מפרשים כי שקר הוא האומר דבר שאינו, ואיכ איוה התבוננות צריכים לזה? אבל נראה בדברי חז"ל ונבין עד כמה אנו רחוקים מהאמת, שאין אנו יודעים מהו שקר.

וז"ל הגמ' מס' שבועות ל"א: מניין לשנים שבאו לדין אחד לבוש סמרטוטין וא' לבוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרים לו לבוש כמותו שלא תגרום לנו לישא לך פנים וכו' ע"ש, ונבואה חשבון! מניין זכו! שאומרים לו וכו', היינו שהדיינים יש להם לומר כן, מפני שיוכל היות שישאו לו פנים בדין מפני חשיבות אצטליתו נגד השני שלובש סמרטוטין, כמ"ש רש"י, וסתמא בכל דיין איתמר, נמצא שאף דיין מובהק ומומחה כמשה רבינו, ובקדושתו וחסידותו מתעטף לדין דיין אמת לאמתו, שהוא ככריאת שמים וארץ, ולעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונח זה בין ירכותיו וגינהם פתוחה לו מתחתיו (יבמות ק"ט), הרי יושב לו דיין זה באימה ויראה, כי ד' נצב בעדה א"ל, וכל מחשבתו נתונה להוציא פסק דין נכון, ושללא ישא פנים בדין ולא יטהו וכו', והנה כשבאים לפניו ב' בע"ד אלו יודע כי בעל האיצטלית עשיר גדול בעל נכסים ותקף בעירו, והשני עני מדוכא המחור על הפתחים, וע"ז הרי כתוב "ולא תגורו מפני איש", איכ ודאי הכין והכשיר הדיין את עצמו שלא ירגיש שום הרת הכבוד ודרך ארץ לזה יותר מזה, וראה זה פלא! שלאחרי כל זאת כשעומדים לפניו העשיר באיצטליתו והעני בסמרטוטין, הכריזו חז"ל באוני דיין זה לאמר: אסור לך להתחיל הדין כך, כי הנך מתקרב להשקר בראותך השנים במלבושיהם אלו, ויש חשש שתשא פנים לאותו הלובוש איצטלית, ותזכה אותו שלא כדיון, והרי"ז מבהיל, שצדיק וחסיד זה על אף ידיעתו ממילא כי הראשון עשיר והשני עני, ומימי אינו משפיע עליו בכלום כניל, עכ"ז מרעישים עליו חז"ל ומראים לו על החרב המונח בין ירכותיו וגינהם הפתוחה לו מתחתיו, וזועקים אליו הוזהר שלא יכרתו ראשך מעליך ותפול לבאר שחת, כי

12

והנה ידוע מאמרו של הגרי"ס ז"ל שכל אדם, דיין על עצמו, נמצא כשבאים לפניו ב' מחשבות, האחת טובה וראוי, והשני' רעה ואינה הוגנת, והיא הוא הדיין לדין ולהוציא משפט - לבי ישמע, והרי, ייצר לב האדם רע מנעוריו, ומכסה עצמו באיצטלית ופרה, יקרה, ובא לו לאדם במענה רך ומתיקות שפתים - להסיתו לבלעו חנם, והמחשבה הטובה - מי ישמע ויטה און לה, הנה היא באה ועומדת כעני בפתח במקלה ותרימלה, ורק הבטחות בידה לעוה"ב, והתורה אמרה "מדבר שקר תרחק", אהה! מה יעשה אדם וינצל מהשוחר הגדול הלוה, והאיד ימלט נפשו ממנו?!

התשובה היא כאמור לעיל, הלבשהו כמותך או לבוש כמותי, כאמרום ז"ל (ברכות ה') לעולם ירגיו אדם יצ"ט על יצה"ר, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעמק בתורה וכו', אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא ק"ש, אם נצחו מוטב, ואם לאו יוכרז לו יום המיתה, ופירשי ירגיו יעשה אתו מלחמה, כלומר: יריב אתו ולא ישא לו פנים בכליו, נצחו - אם מרגיש הטוב בכליותיו מוטב, ואם לאו - אם נשתחו מיצה"ר ולבו פונה אליו, יעטק בתורה, כשיעטק בתהי"ק ויראה נועם מתיקותה מדבש ונפת צופים, יבחר בטוב והראוי, נצחו מוטב, ואם לאו - אם בכ"ז טומטם לבו ואינו מרגיש, יקרא ק"ש - יקבל עליו עול מלכות שמים, כ"ז יביאנו להרגיש את הטוב והנועם שבצבורת השי"ת ויראה לפניו חשיבות ויו מעטה אורו של יצה"ר, נצחו מוטב, ואם לאו - שלאחרי כל זאת עדיין קשה עורף הוא, כי יצה"ר באיצטלית דמיונו מליכו שובך בדרך לב רצונו, ויצר הטוב בעיניו - כעני לובש

סמרטוטין, שוב אין לו עצה אחרת אלא לקרוע אצטליתו מעל יצרו הרע, ולגלות סמרטוטיו בפניו, בזה שיוכרז לו יום המיתה, שאין מלון לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' אלא מצוות ומע"ט, ואז ישיכל לבבו ויוציא לעצמו פסק דין נכון לזכות המחשבה הזכאית ולחייב השקרנית - להכנע ולשוב.

13

אולם בעוה"ד עקא, שאין מתבוננים להכיר האמת ואין מרגיזים יצה"ט על יצה"ר, ובלא דינא ודינא אצים ורצים כסוס כפרד אין הבין וחיים בשלום ובשלחה עם השונא הגדול השוכן בבתי נפשנו, ואף כשמדקדק איוז מחשבה טובה לפנינו, מלבישים אותה בסמרטוטים ואין מביט בפני, ונרחית כלאחר יד, ממילא בע"כ נמשכים אחר ההבל המכסה עצמו באיצטליות מדומות, ונחפזים אל ים השקר הגדול וטובעים בו ר"ל, והאיך נראה פנינו שם לעוה"ב - עולם האמת, ומספרים על הגרי"ח מראוליון שכשהגיע בסליחות לאלקי בושתי ונכלמתי וגו', חזר ע"ז כמה פעמים בהתרגשות גדולה התעלף! אחי"כ אמר אם עזרא הסופר התבייש להרים פניו וכו' מה נאמר אנו, ומהשתא ק"ו אם הגרי"ח התעלף מבושה ופחד, מה יעשו אדו"ב קיר כמונו יתמי דיתמי?!

ואמנם כל מה שהאדם מתקרב יותר אל האמת, רואה ומרגיש עד כמה הוא רחוק עדיין ממנה, והאיך כל תנועותיו ופעולותיו מלאים וגרושים בשקר גם ומכוער המביא לירי תיעוב, וכן אמר רבינו נסים גאון ז"ל בוידויו, אם הצרפני כצרוף כסף לא ישאר מפני מאומה, הנה המתעמק בדברים חוצבים להבות אש אלו, חזק פחדים תעטפיהו! אם הגאון הרגיש שלא ישאר מפני מאומה, - מאומה פירושו שאין כאן ולא כלום, כי אמת הוא הכל, ושקר הוא מאומה, אי"כ מה נאמר אנו אבתינו, וזהו שאנו מתחילים תמיד בתחינותנו, לך ד' תצדקה ולנו ברשת הפנים, כלומר: לא נשאר לנו אלא ברשת פנים! ולא יותר מזה וכו' היא התקרבות להאמת, שכל מה שהאדם מרגיש יותר בנפשו כי ברשת הפנים לו, מזה יקרב עצמו להכיר יותר את ה"לך ד' הצדקה".

14 אחד מהיסודות בהשקפתנו על העולם כדי לידע אך להתנהג עמו הוא זה אשר הקב"ה ברא את העולם יש מאין. הכוונה ב"מאין" היא לאין עוד מלבדו (דברים די ל"ה). הבה נקלוט את העומק שבו. כל אימת שאנו מדברים אודות הקב"ה, הרי הכוונה היא לגילויו שבו הוא מתגלה לעולם. וה"שייכות" הראשונה של הקב"ה לעולם הוא הרצון שחסדו יתגלה בעולם. מה עשה, צמצם כביכול את כבודו, והותיר מקום שבו תיראה בריאה וכאילו שהיא עומדת בפני עצמה. וכל עצמה של מציאות זה לאמתו של דבר אינו מציאות כלל. והספרים המשילו את כל הבריאה לצל, שענינו הוא מקום מוסתר מאור, כך הוא העולם, שכל מציאותו אינו אלא מקום שהקב"ה צמצם משם את כבודו, מקום שבו אין רואים בכחירות את אור די. מקום ששם אין רואים בכחירות את האין עוד מלבדו. הסתר זה הוא הנקרא בלשוננו עולם. ותפקידו של האדם הוא לגלות בו את האור, ולגלות בו את האין עוד מלבדו.

15 העולם הוא נשמי, והאדם בעולם הוא נשמי. ואלה הם נבראים המורים לכאורה על מציאות נוספת. נבראים המסתירים את האור. השפה של "אני עובד את די", כבר נראית שפה נכונה. לאמתו של דבר, שפה זו אומרת שיש מציאות של אני כמציאות בפני עצמה, ומציאות זו עובדת את די. תפקידנו כזה העולם הוא, מחד לידע אשר העולם הוא מציאות שנראה בו כאילו הוא נפרד ח"ו מן הקב"ה, ומאידך, אשר בעבודתנו עלינו לסלק את הצל עד כמה שניתן לסלקו, ואם כי לסלק למרי אי אפשר לנו בעולם הזה, וגילו זה הנמור לא יתגלה כי אם לעתיד בעולם הבא, אבל עכ"פ למעטו ולהקטין, בכחנו גם בעולם הזה.

18 כנגד תפקידו של האדם, עומד כח היצר. כחו של היצר הוא לקיים את הנשמות בתור נשמות. כלומר, כנגד התפקיד לגלות את האמת על הבריאה, עומד כח היצר ומבקש ליטול את הדמיון ולהפוך אותו למציאות. אותם כחות שניתנו לנו משמים, כח האהבה לשם קיום "ואהבת את די אי" (דברים ו' ה'), כח השנאה לשנאת רשעים, רצון של כבוד כדי שיהיה אפשר להעניק כבוד לזולת. על אותן כחות בא היצר ואומר, לא כי אלא שהם מציאות בפני עצמן. ונמצא שהיצר הרע הוא מציאות של שקר. הוא אשר אמרנו, אשר כל המידות ניתן לנצל לצד הטוב, יוצא מן הכלל היא מידת השקר. כי הלא מידת השקר עומדת בסתירה לכל הכלל והצורך בעבודה של אדם. הלא מידת השקר מפקיע כל ענין בהפיכת נשמות לרוחניות. הלא מידת השקר פוגמת מלגלות את האמת המכוסה בבריאה. ולא יתכן, איפוא, "עבודה" במידת השקר. כי השקר ועבודה הם הסתירה הגדולה ביותר.

ועל כן כאשר בא השקר ליכנס אל התיבה, לא הניחו נח כי אין לו בת זוג, כלומר אין בו שום צד שאפשר להוליד ממנו דבר טוב לעבודת די, שלא ככל הכחות שיש בהם צד נשמי ורוחני ובכחו של אדם להפכו לרוחני ולהעמידו על תכליתו, עד שחזר השקר עם בת זוגו פחתא.

מי שבא להתעלות ולעלות על המסילה הרוחנית, הרי תחילת דרכו היא ראיית השקר. כי כל עוד שהאדם מסתובב על פני העולם ומדמה אשר

"העולם הוא ככל זאת עולם" ואשר הבלי עולם הזה הינם ענינים שראוי להתמסר להם, הרי הוא חי בשקר, ומסתובב בתוך עולם השקר. אנו רואים תינוקות משחקים בכסף של נייר (כמאנאפאל" וכדומה), ושקועים כמסחרם וכרווחיהם והפסדיהם, ובאים לאביהם ומספרים על הצלחותיהם או על כשלונותיהם. והיה אם אחד יחסוף מהם אחד מאותם ניירות ירוצו אצל אביהם בכביה והאבא ירגיעם, מה לך פתי כי תבכה על נייר פחות שאין בו תועלת. וכאשר אנו רואים זאת, מדמים הננו אשר אנחנו עולים עליהם. כעצם דומים אנו דמיון מלא לאותם תינוקות. איזה ערך יש לכסף "אמיתי" בתם לערך החיים. כאשר בן חמש עשרה ישחק במשחקיו של בן החמש, הלא נכוז לו, עד מתי לא תתנער מילדותך. וכך יהיה גם מכסו של הרוחני, היודע כי תכלית העולם אינו העולם הזה, וכל העולם אינו אלא מקום עמילה ויגיעה, ואשרי מי שעמלו בתורה ואזי לו למי שעמלו בדברים בטלים. ואז הרי נראה כל היגיעה למען חי העולם הזה כאותה תינוקת המשחקת ב"דאלו", משכיבה ומקיפה רוחצתה וקוראת אתה שמע וכו'... וכשם כשהתינוקת גדלה, מחנכים אותה אשר כל זה אינו אלא דמיון, כך עלינו להתחנך שכל העולם הוא דמיון ואין בו מציאות אמיתית. מה לך מדמה והולם על מרכבה נאה ובית נאה, אם תעצור ותחשוב במכס של אמת הרי זה "כסף שוא" של נייר. כל ההנאות של חי העולם הזה הלא אינם שוים כלום כנגד שעה אחת של חי עוה"ב.

16 התפקיד אשר הועיד לו הקב"ה לאדם, הוא ההיפך, ליטול את כל העולם, על כל הנשמות שבו ומתוכה לראות ולהראות אשר אין עוד מלבדו. לגלות אשר "הכל יודוך והכל ישבחוך והכל יאסרו אין קדוש כדו". התכוונן בבריאה ומצא בה כנוף הבריאה, כסדר הנפלא שבה, ובהתחדשות העצומה את אשר לא גלוי בה, עד שתגלה ותשמע את הבריאה מודה משבחת ואומרת בגלוי "אין קדוש כדו" (שמואל א' ב' ב'). "השותפות" של האדם כמעשה כראשית של ששת ימי המעשה, היא לעמוד ולהפוך את ששת ימי המעשה — נשמות, לשבת — רוחניות, אבל שותפות בתוך ששת ימי המעשה — נשמות, היא שותפות של הצדוקים.

17 ועל כל פנים למדים אנו כי הבריאה של הנשמות, הוא דבר שבאמת אינו. על בריאה שברא הקב"ה אי אפשר להתייחס כשקר, אלא שהוא דבר שנראה לעינינו כאילו יש בו ממש, ועלינו לגלות, עד כמה שניתן, אשר באמת אינו כלום.

וקודם חטא אדם הראשון היה בכחו לבטל את כל ההסתר ולגלות את כל הבריאה במהותה הרוחנית. ובנקודה זו ממש היה החטא, כי אדם הראשון ידע את גודל הענין בהפיכת נשמות לרוחניות, ובמדינתו הנבוהה ביקש להפוך לרוחניות לא רק את הנשמות שהונח לפניו מן השמים, אלא ביקש להוסיף עוד מציאות נשמית כדי לחזור ולהפכה לרוחנית. להכניס את הרע יומר בעומק הלב ומשם להפוך לרוחניות גדולה יותר. (עד היום מודמנות

20 Listen to Your Messages - R. Frand

The Sma writes that when Hashem finally brings the Jewish people back to Eretz Yisrael, the nations of the world will say, "Hashem is right to choose the Jews as His people,

because they are a truthful people." But if the Jews will lie and cheat, the nations of the world will say, "What is this thing that Hashem has done? Why has He chosen to associate himself with thieves and liars?" Apparently, in the view of the Sma, the geulah will be delayed until the nations of the world will gladly attest to the honesty and integrity of the Jewish people.

21 We have to be honest with ourselves. It is dishonest to pay lip service to the truth and then employ all sorts of clever subterfuges to avoid it. All the shtick and the gimmicks do not emanate from the realm of truth, and they are destructive to the soul.

But what are you supposed to do if everyone around you is bending the rules? What should you do if your competitors

are milking the system for all its worth? Should you still deal fairly and honestly and allow them to gain the advantage over you?

The answer is yes, absolutely yes. Believe me, in the long run you will not lose out. Listen to this Midrash.

The Midrash relates that Falsehood came to Noach's Ark. "Noach, I want to come along with you," said Falsehood. "I want to be in the new world."

"You can't come," said Noach, "because you need a partner. Only pairs are allowed onto the Ark. But you are not part of a pair. Get yourself a partner, and then we'll talk."

So Falsehood set in search of a partner, but who would be foolish enough to become partners with Falsehood? Finally, Falsehood managed to find a partner. It was Destruction.



"I'll make you a deal," Falsehood said to Destruction. "Let's go out and see what we can earn. Then we'll divide it equally between us."

And so this rather sordid pair, Falsehood and Destruction, made its way onto the Ark and were saved from the Flood.

A few thousand years later, Falsehood said to Destruction, "Let's make an accounting of everything we've earned. Where's all the profit we've made over the last few thousand years? It must be an astronomical number by now."

\* "Profit?" said Destruction. "Have you forgotten who your partner is? Don't you know my name? I'm Destruction. Anything I touch is destroyed. There is no profit, my friend. No profit at all."

That is the partnership that exists in the world today: Falsehood and Destruction; ill-gotten gains that will not last. They may last a month, a year, five years, but sooner or later, they will vanish. It may look like your competitors are gaining an unfair advantage by dishonest methods, but it is an illusion. Wherever Falsehood goes, Destruction cannot be far behind. They've been an inseparable pair for thousands of years.

24

Contemporary society is concerned with image rather than with substance. You drive the right car and wear the right clothes not because you want to do it but because you've got to project that image. Political candidates no longer stand for beliefs and convictions. They take polls to discover which way the wind is blowing and take positions upwind. And these positions shift from region to region. In one region, they project one image, and in another region they project another. But who are they really? Who is the person behind the image? Who knows?

All too many Jews project one image in the neighborhood and the *shtiebel* but take on an entirely different persona when they go to work downtown. All too many Jews keep vulgar language, ribald humor and a dash of flirtatiousness in their briefcases to be unpacked when they reach the office.

\* Rav Shmshon Raphael Hirsch once commented that some Jews have become reverse Marranos. The Marranos were gentiles on the outside but Jews on the inside. Some of us have become Jews on the outside but gentiles on the inside. The image is there, but with no substance behind it. Where is truth?

25 It's about time we stood up and told people who we really are. It may be a little hard at first. It may take special effort, but it will be well worth it — especially for the children. One thing most parents have in common is an obsession with bringing up good children. They read books, attend lectures, take courses, anything just to be a better parent. There is no magic formula to raising good children, but if anything comes close, it is honesty. Children who perceive their parents as honest, straightforward and sincere will be honest children, and honest children are good children. You cannot fool your children. If you are dishonest, they will know it and be dishonest themselves. But if you are honest, they too will be honest, and they will make you proud.

מהו התיקון של שקר, המציאות שאנו רואים, אשר עמלים ועמלים ואין משיגים מאומה. יש אדם שהוא נרדם רעב, ובחלומו רואה איך שאוכל ואוכל כל הלילה, עד שמתעורר משנתו ורעבוננו לא חדל. בדיוק כך הם חלומות העולם הזה. לעתיד לבוא בזמן של בשוב די את שיבת ציון, כתוב (תהלים קכ"ז א) "היינו כחולמים". באותו זמן נשאל את עצמנו, על מה יגענו כל הימים? על כבוד לישב ב"מזרח" ולדרוש ברכים ולהסתין שכולם יבואו להתפעל מהיופי של הדרשה... ומה יהיה מזה? מאומה! ולעתיד לבוא בעולם האמת שם ישבו "עליונים למטה ותחתונים למעלה" (פסחים דף נ" ע"א), ובכת אחת יזכחו אשר החמיצו את כל החיים, ולא יגעו בו אלא להבל ולריק. כמה נוראה הרגשה זו!

והנה איתא בחז"ל "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה". (אבות ד"י"ז). ושמעתי ציור שממנו נוכל קצת לצייר את היחס בין שני סוגי החיים. אם ניקח אדם ונעניק לו את כל טוב העולם הזה שלפי דעתנו בזה נעשה האדם המאושר מכל האדם. וכנגד חיים מלאים כאופן זה,

נעמיד רגע אחד בעולם הבא, יכריע הרגע את כל חיי העולם הזה. אבל העולם הבא הוא אינו רק רגע, אלא נצחיות, וכדי לקבל מושג מה אודות "נצח", נצייר לעצמנו בית מלא בורעוני פרג, מלאה מן הקרקע עד התקרה. ואחת לאלף שנה מניע ציפור ונוטל מהבית גרגיר אחד, כמה מליוני מליונים שנה יעברו עד שיגמרו כל הגרגירים, ועדיין אין זה נצח, כי זה יש לו סוף. \* אילו נצח אין לו סוף. והוה השקר והאסון והעמל של היצר, להחליף נצחיות יפה בזו, על רגע אחד בחיי העולם הזה.

26

true! We have allowed ourselves to be distracted by foolishness and temptation. It is true. We have sinned." The truth is our greatest rebuke, just as it was the crushing rebuke to Yosef's brothers.

The Gemara tells us (*Nedarim* 8b), "There will be no Gehinnom in the next world. Rather, the Holy One, Blessed Is He, will unveil the sun. The righteous will be healed by it, and the sinful will be punished by it."

Rabbi Zev Leff of Yerushalayim explains that the sun in this allegory is a metaphor for the light of the truth. In the future, Hashem will shed the light of truth upon the world. There will be no more subterfuges, no more excuses, no more dissimulation, only the unadorned truth. There will be no place to hide, and we will have to face the truth. The righteous will be vindicated by the truth, but the sinful will be condemned by it.

At that time, we will all look back over the long span of our lifetimes, and we will understand what our lives really meant. And if we discover, Heaven forbid, that for all those years we were living a lie, it will be incredibly painful, more painful than any external rebuke could possibly be.

27

How do we become conditioned to facing the truth? How do we avoid the nasty surprise of discovering we have been living a lie? Of discovering that we have wasted our lives away by deluding ourselves?

It all begins with our attitude to speaking truth. If we are scrupulous in the words we speak, making sure that we speak only the truth, then we are better able to recognize truth when it stares us in the face. But if we rationalize about the little falsehoods, the line between truth and falsehood

Do you know when the Chafetz Chaim got *semichah*? Late in life, he applied for a passport to travel from Poland to Eretz Yisrael. The passport application asked for the applicant's profession, and the natural answer for the Chafetz Chaim was rabbi. There was only one problem. Although he had already written *Mishnah Berurah* and was acknowledged as the leading Halachic authority for all of Klal Yisrael, he had never received *semichah*.

If there was any person in the world who was entitled to call himself rabbi, it was the Chafetz Chaim. Yet he refused to do so, since it was not true. Officially, he was not a rabbi. So he sent a telegram to Rav Chaim Ozer Grodzinski in Vilna asking him for a *semichah* based on his works. Rav Chaim Ozer immediately telegraphed him a *semichah*, and the Chafetz Chaim was able to apply for a passport. \*

33 ריבוקס - אינה

יש להתבונן, מה עניינה של הרחקה זו.

ונראה שהוא כעין הגדר שמצינו בדין פרה אדומה, שכיון שהקילו בה שכל מעשיה נעשים ע"י טבול-יום [כדי להוציא מלבם של צדוקים], תקנו כנגד זה חומרות גדולות.

כך גם לענין השקר: כיון שיש צורך לשקר באופנים מסויימים [מפני השלום וכו'], לכן, כנגד זה, ישנו ציווי מיוחד להתרחק מדבר שקר.

כאן המקום להרחיב מעט את הדיבור אודות המושג של אמת ושקר.

אצלנו מצטייר שהאיסור לשקר נאמר רק במקום שע"י השקר נגרם נזק למישהו, אבל לומר סתם ששמי בער'ל בטעה ששמי האמיתי הוא שמער'ל - אין בזה שום עוול, שהרי דבר זה בעצם לא משנה לאף אחד. אף אחד לא ירוויח או יפסיד משהו אם אומר ששמי הוא שמער'ל, וכיון שאני לא רוצה שידעו את שמי, מדוע לא לשנות ולומר שקוראים לי בער'ל?!

כך הוא המבט הפשוט על ענין זה של אמת ושקר.

לאמיתו של דבר מבט זה מוטעה מיסודו. גם אם לאף אחד בעולם לא איכפת מהו שמי, כשהוצאתי מפי דבר שהוא שקר, פשוט הרסתי את העולם! עצם

המציאות של שקר, היא נגד כל מציאות העולם, ויתכן גם שעוברים בזה איסור מדאורייתא [ועי' בספר חפץ חיים בפתחה להל' לשה"ר, שהמדבר לשה"ר ומשקר עובר על "מדבר שקר תרחק"].

סתם לשקר, סתם לומר מילה לא נכונה - זהו דבר חמור מאוד! מכשלה זו מצויה רבות אצל דרשנים שמשנים דברים כדי לעשות רושם.

ובאמת, אצל גדולי ישראל היה זה ענין גדול מאוד לומר רק אמת, וישנם סיפורים מופלאים איך הקפידו על מידת האמת.

34 - מציאות - ריבוקס

וכפי שהקדמנו, לא בכדי הוזהרה התורה על איסור השקר בלשון הרחקה "מדבר שקר תרחק", מפני שהשקר היא מחלה חברתית, רוב שיחם ושיגם של הבריות הוא על מילי דעלמא, וכל אחד מרגיש צורך ורחף להשתתף בשיחה ולומר את דברו, שאם לא כן ייחשב "חלילה" לתם או לכסיל, וכל אחד מוסיף תוספת משלו לדברים שנאמרו כבר, ולא תמיד הדברים אמיתיים ומדויקים, וכך בנקל הופכות השערות ופיסות מידע לעובדות מוצקות. על כך באה אזהרת התורה "מדבר שקר תרחק" שלא להתפתות אחרי השקר ולא להתקרב לכל דבר שיש לו זיקה לשקר.

\* אחד מיסודות העבודה בבית התלמוד ד"קלם" היה על מידת האמת, ואחד מרכיבי העבודה למעשה, היה שאדם צריך לדייק מאוד בדיבורו, כגון כששואלים אותו מה השעה לא לומר את השעה "בערך" (אמנם יש לימוד זכות על אותם אנשים שעונים בערך את השעה, כיון שבדרך כלל גם השואל עצמו איננו מדקדק כל כך לדעת את השעה המדויקת), אלא לומר את השעה במדויק, וזאת כדי להשריש בו את אהבת האמת.

The Gemara (Bava Kama 113b) implies that *geneivas daas*, deceitfulness, is worse than actual theft. Why is this so?

"Because speaking falsehood is an enormous transgression," Rabbeinu Yonah explains in *Shaarei Teshuvah*. "We are obligated to uphold the truth, because it is the one of the fundamental elements of the soul."

\* What are the building blocks of the soul? Of what material is the soul constructed? The Rabbeinu Yonah tells us the answer: Truth. The soul is made of truth. All souls are taken from beneath the *Kisei Hakavod*, the Divine Throne of Glory — from Hashem Himself, so to speak, and Hashem's seal is truth. Therefore, lying, cheating and deceiving are all antithetical to the soul. They are destructive.

30 מ' נ' ? - ריבוקס - ריבוקס

"מדבר שקר תרחק" (שמות כג, ו) כותב הספורנו: "מכל דבר שיזכר לטוב שקר", ודיוקו מזה שהתורה הזהירה "מדבר" שקר "תרחק", דהיינו גם מדבר שיש לו איזו זיקה לשקר, אפילו שאין באמירתו שקר - "תרחק". אזהרה מעין זו של "התרחקות" מן השקר לא מצינו בשאר איסורים שבתורה (מלבד איסורי עריות שנא' כעין זה "לא תקרבו" שצריך להתרחק מהם, וחז"ל (יבמות כא.) הוסיפו ע"ז משמרת למשמרת), ומכאן יש להבין את חומרת השקר שהיא מידה מסוכנת המושכת את לבו של האדם, ולכן התורה מזהירה להתרחק מהשקר ומכל אשר יש לו זיקה לשקר, ולעשות את האמת כבסיס לעבודת ה'.

כבואנו לעסוק בכיאר מידת האמת והרחקה מהשקר, יש להקדים, רגילים לחשוב ש"אמת" היינו אמירת אמת, ו"שקר" היינו אמירת דברים שאינם אמת, אך כפי שנראה בהמשך הדברים, אמירת אמת היא רק אחת התוצאות ממידת האמת, אבל מידת האמת כלולה בהרבה פרטים וענפים.

31

ואמנם ענין דיוק הדברים לאמיתם, אינו רק כשמיעה ובדיבור דברי אמת גרידא, אלא צריך גם לראות את האמת. הרבה פעמים מספר אדם את אשר ראה, ולכסוף נמצא שאין הדברים מדויקים, כרוב המקרים אין זה נובע מכוונה רעה לסלף את המעשה, אלא זה נובע מכך שראייתו היתה ראייה שטחית בלבד, הוא לא טרח לדייק בראייתו בפרטי המעשה. סיבת הדבר היא, אדם שאיננו רגיל להתרחק מן השקר גם איננו מדייק כמה שרואה ושומע, די לו לראות ולשמע את פרטי המעשה בצורה שטחית בלבד, רק "בערך" ובהשערה בלבד.

סיפור לי, שעשו נסיון להמחיש עד כמה בני אדם אינם מודעים למה שרואים, שיכולים להעיד על מעשה שלא היה: ביימו אסיפה והאור

ככה באמצע, ואחד הנוכחים הלם כחזקה על השולחן, וע"י כך נוצרה מהומה גדולה, ואח"כ כששאלו את הנוכחים את אשר אירע, תיאר כל אחד מהם תיאור שונה, עד שהיו דבריהם משונים זה מזה לגמרי. אמנם כל אחד מהם היה סמוך ובטוח באמיתות דבריו, וכמובן שאיש מהם לא רצה לשקר, אלא שהראיה שלהם היתה שטחית ולכן לא ידעו לדייק כמה שראו.

32

כך הוא טבעם של בני אדם, גם אם אינם משקרים ביודעין מכל מקום עלולים לסלף בפרטי הדברים ובדיוקם. אם אינם מתרחקים מהשקר ואם אינם דבקים באמת, אין הם מקפידים ומדקדקים בראיה ובשמיעת הדברים, ממילא זה מביא לכך שגם אינם מדייקים בדיבור, בשבילים מספיק "חצי אמת", אבל גם "חצי אמת" הוא שקר. האדם עצמו אינו מודע עד כמה הוא רחוק ממידת האמת, ועד כמה אין הוא מקפיד לדייק בראיה ובשמיעה וכש"כ בדיבור. איש אמת הוא זה אשר חוקר ודורש לדעת עד תום את פרטי הדברים לאמיתותם, ואם אינו יודע בכיורו אומר שאינו יודע.

When someone lies, he violates a Torah prohibition (Chofetz Chayim, Positive commandment 13). The Talmud (Sanhedrin 92a) expresses the severity of lying by equating it with idolatry. The Sages (Sotah 42a) list liars among those who will not behold the Divine Presence in the world to come, as it is written, "He that spreads falsehood shall not be established before My eyes" (T'hilim 101:7). Since there are certain situations when it is permissible to distort the truth, as will be listed below, questions might arise about the permissibility to say something that is not true in specific instances. As in all halachic matters, a halachic authority should be consulted. Below are the basic laws of this prohibition:

- 1) The severest form of lying is when a person lies to cheat someone financially (Shaarey Tshuvah 3:178). Since reward is proportionate to difficulty, honesty is of greater value when practiced by the poor (Rabbi Saadiah Gaon in Emunos Veda'ios, part 5, ch. 7).
- 2) A storekeeper is forbidden to tell a customer that an item originally cost him more than it actually did. He may say only, "This is my price and I won't sell this item for less," without telling any lies. (Chofetz Chayim in Sfas Tomim, ch. 2)
- 3) Some people conjure up stories that contain no truth whatsoever (and relate them as if they were true) in order to be sociable or to be considered knowledgeable. Even if these stories do not cause anyone a loss, they constitute a grave offense. (Shaarey Tshuvah 3:181)
- 4) There are people who do not invent stories that are entirely untrue, but they embellish their stories and comments with false information. Although this is not as serious an offense as distorting the truth for monetary gain, it is nevertheless forbidden. (ibid. 3:381)
- 5) You are forbidden to promise to do someone a favor or to pledge a present when you have no intention of fulfilling your promise. (ibid. 3:182)

- 6) Even if you did not purposely intend to lie to someone when you promised to do him a favor, you must be careful to fulfill what you have undertaken. (ibid. 3:183)
- 7) You are forbidden to tell someone that you have done him a favor or have spoken well of him, when you have not done so. (ibid. 3:184)
- 8) You are forbidden to claim that you have virtues which, in truth, you lack. For example, someone might claim that he studied more than he actually did, or that he gave more charity than he actually did. (ibid. 3:185)
- 9) You are forbidden to lie even in jest and without harmful intentions. (Sfas Tomim, ch. 6)
- 10) Some people do not purposely tell lies, but they are not careful to avoid lying and do not mind saying untruths once in a while. This is also forbidden. (Sfas Tomim, ibid.)

Whenever Rabbi Aharon Kotler had to sign a letter for his yeshiva which stated there were a specific number of students in the yeshiva, he would check to see if the number was accurate. Whenever a student or two left the yeshiva between the time the secretary typed a letter stating the number of students and the time it was given to him to sign, he would refuse to sign it until the number was corrected. When someone would argue that a discrepancy of one or two is insignificant, Rabbi Kotler would reply, "It is forbidden. The number must be accurate. Even if the number is inaccurate by only one figure, it is a lie." (Dos Yiddishe Vort, Teves 5726, p. 40)

\* 406

The first question we are asked after death, is if we interacted honestly with others. If our other accomplishments were made possible with dishonest money, then all our deeds are tainted.

"שורש המצוה" - כתב החינוך (מצוה עד) - "כי השקר נתעב ונאלח בעיני הכל, אין דבר מאוס ממנו, והמארה והקללה בבית כל אוהביו, מפני שה' יתברך אל אמת וכל אשר אתו אמת, ואין הברכה מצויה וחלה אלא במתדמים אליו במעשיהם, להיותם אמיתיים כמו שהוא אל אמת", וכו'.

"אבל" - מוסיף החינוך - "כל מי שמעשיו בהיפך מדותיו הטובות והם בעלי השקר, שהם בהיפך מדותיו ממש. כמו כן תנוח אותם לעולם מה שהוא היפך מידותיו, והיפך מדת הברכה שהיא בו - היא המארה והקללה, והיפך השמחה והשלוש והתענוג שהם אתו, הם הדאגה והקטטה והצער, כל אלה "חלק אדם רשע מאלוקים" (איוב כ כט). ועל כן הזהירנו התורה להרחיק מן השקר הרבה, כמו שכתוב "מדבר שקר תרחק" והזכירה בו לשון ריחוק לרוב מיאוסו. מה שלא הזכירה כן בכל שאר האזהרות. ומצד הריחוק הזהירנו, שלא נטה אוזנינו כלל לשום דבר שנחשוב שהוא שקר".

מדרגות שונות ישנן בדוברי שקר. פירט אותן הרמח"ל ז"ל (בספרו מסילת ישרים - פרק יא) וכך כתב: "יש בני אדם שאמונתם ממש היא השקרנות, הם ההולכים ובזים מליבם כזבים גמורים למען הרבות שיחה בין הבריות או להחשב מן החכמים ויודעי דברים הרבה. ועליהם נאמר (משלי יב) "תועבת ה' שפתי שקר".

"ויש אחרים קרובים להם במדרגה אעפ"י שאינם כמוהם ממש, והם המכזבים בסיפוריהם ודבריהם, והיינו שאין אומנותם בכך ללכת ולבדות סיפורים ומעשים אשר לא נבראו ולא יהיו, אבל בבואם לספר דבר מה, יערבו בהם מן השקרים כמו שיעלה על רוחם ויתרגלו בזה עד ששב להם כמו טבע, והם הם הבדאים אשר אי אפשר להאמין לדבריהם כמאמר חז"ל (סנהדרין פט).

ויש עוד אחרים שחוליים קל מחולי הראשונים, והם אותם שאינם קבועים כל כך בשקר, אלא שלא יחושו להתרחק ממנו, ואם יזדמן להם יאמרוהו, ופעמים רבות יאמרוהו דרך שחוק וכיו"ב בלא כוונה רעה. וכל זה הוא הפך רצון הבורא ב"ה ומדת חסדינו הוא שכתוב (משלי יג) "דבר שקר ישנא צדיק", ועליו באה האזהרה "מדבר שקר תרחק". ותראה שלא אמר משקר תשמר, אלא מדבר שקר תרחק, להעיר אותנו על ההרחק הגדול והבריחה הרבה שצריך לברוח מזה" עכ"ד הרמח"ל.

16) If a person firmly resolves never to lie, it will deter him from doing wrong. Before he commits any offense, he will think to himself: "How can I do this? If I will be questioned about the offense, I will be embarrassed to confess. If I deny having done it, I will have broken my resolution." A resolution to be honest is in essence a resolution to lead a virtuous life. (Yaaros Duash, part 1, drasha 15)

As Rabbi Samson Raphael Hirsch wrote: "No one commits a breach of law without planning to save himself, in case of discovery, by lying. If you are unable to tell a lie, you will never listen to anyone who wishes to persuade you to do a misdeed. Truthfulness is a protective armor against criminality." (From the Wisdom of Mishle, p. 102)

39 Middot - Rebetzin Feldbrand

False gestures and motions are forbidden. All movements must be rooted in truth. (Sefer HaChassidim 47, 1058)

How should a person train himself in the attribute of tiferes, truth? It can be found in debating the words of Torah, when deciding the halacha in accordance with truth. Fortunate is the portion of one who toils in Torah to delight the Most Exalted One! Most important of all is to purify one's mind by scrutinizing his thoughts and examining himself in the course of debate. If he finds a trace of impure thought, he must retract his words and always admit the truth, so tiferes—the quality of truth—is found therein.



### Inspiration

Truth is the stepping-stone to character development. It allows us to overcome personal prejudices, raise us above subjectivity, and bring us closer to Hashem, the Ultimate Truth.

\* Man is a drop of intellect drowning in a sea of instinct. (Rav Yisroel Salanter)

When a man of truth encounters a fact which runs contrary to Hashem's Torah, he labors to understand the discrepancy until Hashem's truth is vindicated. Absolute truth is beyond our reach. But if Hashem sees us labor to acquire truth, then the ultimate understanding we require is bestowed upon us. (Kobriner Rebbe) We must begin our search for truth with the prayer, "Purify our hearts to serve You in truth." Only with such help can we hope to be successful.

➔ At the root of all human difficulty is doubt. The closer men are to the truth, the more love there is between them. (Rav Pinchas of Koretz) Often we apply the lens of honesty to others and criticize their deeds. But we are more tolerant of our own behavior, rationalizing our negative deeds. This inevitably leads to conflict. If we apply the lens of honesty to ourselves and reflect on our weaknesses, we will be more tolerant of others and more forgiving - which will then lead to peace.

45

"Adhering to the utterance of our mouths" (Devarim 23:24) means never cutting corners as far as honesty is concerned. When a person is unsure, they should not give an impression that they are certain. When recounting one's adventures, careful attention must be paid to details. If you told someone you will do them a favor, or if you make other promises, they must be kept. Even gestures and facial expressions should express the truth.

46

### Love Your Neighbor

Although it is usually forbidden to lie, at times it is permissible to tell an untruth. The following are some examples:

1) It is permitted to tell an untruth to make peace between two people who are having a dispute, or to save someone from harm. For example, you may tell someone that a person with whom he has quarreled now regrets his behavior, even if it is not true. (Yevomos 65b; Rambam, Hilchos Gzaila Veavida 14:13)

\* However, you are permitted to tell an untruth to promote peace only in situations when you have no other options (Emes Knaih, p. 46). Moreover, your words should be as close to the truth as possible. (see Rashi on Braishis 27:19)

47

6) When someone purchases an item, you are permitted to praise what he bought even though the article does not deserve the praise. Similarly, you are permitted to praise a bride, even though she does not deserve that praise. (Ksubos 17a)

7) It is permissible to lie to save one's life. (see Nedorim 22a)

8) A teacher is permitted to say an incorrect statement to his students in order to check their alertness and to see if they remember what they have learned. (Rambam, Hilchos Talmud Torah 4:6)

9) It is not considered lying when a person makes a statement that everyone understands to be an exaggeration. (For example, "I've told you a thousand times.") (Orach Maishorim 9:11)

10) It is not considered lying to call someone who is not related to you, "My son," or "My brother," as a means of showing endearment. (Orach Maishorim 9:10)

\* דבור שקר מרחיק את האדם מה' יתברך \*

מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחַק וְגו' וְכֵן בְּשֵׁם ר"ר וּפְסוּיָא, מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחַק. פְּרוּשׁ כְּשֶׁאֲתָהּ אוֹמֵר דְּבוּר שֶׁל שֶׁקֶר, מִיָּד אֲתָהּ מִרְחִיק \*אֵת עֲצֻמָּךְ מֵה' יִתְבָּרַךְ.\*

אֲפֵרִי פִּנְהֵם

(מִשְׁקוּיָם אֲפֵרִי)

### Practical Advice To Avoid Lying

- ▶ Train your tongue to say, "I don't know," or "I'm not sure," or "I have a reason for not discussing this matter."
- ▶ Be careful when you repeat a story.
- ▶ Think deeply into everything.
- ▶ Try hard to distance yourself from self-interest. Do not attempt to get at the truth when your honor or self-interest is involved.
- ▶ If you promise something, don't make an exact commitment.
- ▶ It is best not to lie in your thoughts. If you mentally commit yourself to something, do it immediately.

### To Ensure that Others Do Not Lie

- ▶ Don't ask to borrow something precious.
- ▶ Don't ask for details about sensitive issues.

42 e k 42

אף גם זאת נרמז בפסוק "מדבר שקר תרחק", שגם אותם דברים שהתירו חז"ל לשנות דיבורו כגון: לשנות מפני דרכי שלום (יבמות סה:), או כדי להציל את חברו מן הבושה (סנהדרין יא.), או לשבח הכלה לפני החתן (כתובות יז.) וכיוצא בזה. אף בדברים אלו, ישתדל לשנות באופן "שלא יהא נראה כל כך שקר לגמרי" כלשון רבי יהודה החסידי ז"ל (בספר חסידיים - תרמ"ב). וכך יתפרש הפסוק: "מדבר שקר" - גם מדבר שקר שהותר לאומרו - "תרחק" - שלא יראה שקר כל כך.

כעין זה ביאר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל (בספרו אזנים לתורה) לפי מה שיש להעיר: הרי עצם האזהרה שלא לדבר שקר מפורשת בפרשת קדושים: "ולא תשקרו איש בעמיתו" ומה הזהיר כאן? אלא שכאן הזהיר, שאפילו במקום שעצם השקר מוכרח כמנ במקרים שהתירו חז"ל, בכל זאת ישתדל לדבר בלשון המשתמעת בתרי אפי (=בשני פנים) ועל ידי זה יתרחק מן השקר. וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו שעל השאלה ששאלו אביו "אתה זה בני עשוי?" לא ענה "אני עשוי" אלא "אניי". הרי

ובספר "שני לוחות הברית" (שער האותיות אות ד) כתב: "כלל גדול יהיה לאב המיסר בנו, ושיהיה בטוח שהבן הולך בדרך הישר אף בסתר שלא בפני האב, יראה בכל כוחו להדריכו במיקת האמת כמיש "למדו לשונם דבר אמת". ויגדיל לו עונש השקר אפילו בשיחה בטילה, ויתפאר לו השקר הגדול מהאומר אמת. ויטיל מורא גדול עליו, באם יוציא מפיו דבר אחד של שקר, יתרה בו התראות גדולות. נמצא, כשיהיה מידה זו של אמת תקועה בלב הבן, אז יקיים הבן מצוות אביו, כי ירא שישאלנו אביו, עשית כך וכך או מה המעשה הזה אשר עשית. והוא ישיב לו מפני היראה, אמת. כי ירא אולי יאחז ונמצא בדאי

48

\* 12) It is very important to teach your children not to lie. The Sages (Sukah 46b) have said that a person should never tell a child that he will give him something and not intend to keep his word, for this will teach the child to be dishonest. If you promised something to a child, keep your word. In this way your honesty will serve as an

example for him to follow. If children appreciate the severity of lying, it will become their nature to speak only the truth. (Sfas Tomim, ibid.)

➔ A parent should forgive his child for doing something wrong when he admits it on his own, but should punish the child if he lies about a misdeed. Such training will encourage the child to be honest when he grows up. (Pele Yoatz, section emes)

### 49 Listen to Your Message - Re Frank

Rav Pam points out that being overly strict and overbearing with our children can cause them to lie. If they know they face terrible consequences if they are caught in a misdeed, they will be inclined to deny everything. And who could blame them? If you place undue emphasis on grades, they will be inclined to cheat on their exams. But having an honest child is far more important than having a child with good grades. If your child admits to having done something wrong and you punish him, you are in effect punishing him for his honesty. That is the worst message you can send.